

SİGORTALI veya BAKMAKLA YÜKÜMLÜ KİŞİ OLMAYANLAR İÇİN ZORUNLU GENEL SAĞLIK SİGORTASI ve GELİR TESTİ UYGULAMASI

Akın ŞİMŞEK^(*)

1 - GİRİŞ

Ülkemizde kamuoyunda sosyal güvenlik reformu olarak adlandırılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun sosyal sigortalar yani emeklilik uygulamalarının 2008 yılı Ekim ayı başında uygulanmaya başlaması ile sosyal güvencilikte yeni bir dönem başlamıştı. Sosyal güvencilik reformunun ikinci ayağı olan ve alt yapısı hazırlanana kadar uygulaması 1.1.2012 tarihine ertelenen genel sağlık sigortasının yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkemizde herkes sosyal güvencilik şemsiyesi altına girmiş oldu.

Herhangi bir şekilde sigortalı olanlar için genel sağlık sigortası primi yatırıldığından, bunlar ile bakmakla yükümlü oldukları yakınları doğal olarak genel sağlık sigortalısı sayılmaktalar ve bu kapsamda da sağlık harcamaları Sosyal Güvencilik Kurumu (SGK) tarafından karşılanmaktadır. Herhangi bir şekilde sigortalı veya bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamında olmayanlar ise gelirlerine göre SGK tarafından yapılacak değerlendirme neticesinde zorunlu olarak genel sağlık sigortası primi ödeyerek SGK tarafından karşılanacak sağlık yardımlarından yararlanacaklardır.

Bu makalede 1.1.2012 tarihinde yürürlüğe giren ve zorunlu olarak genel sağlık primi ödenmesini öngören uygulamanın usul ve esasları ile bu kapsamda yapılacak gelir tespiti işlemlerinden ve ödenecek genel sağlık sigortası primine ilişkin usul ve esaslardan bahsedilecektir.

2- GENEL SAĞLIK SİGORTALISI SAYILANLAR

Genel sağlık sigortalısı sayılanlara 5510 sayılı Kanunun 60'ncı maddesinde yer verilmiştir. Bu düzenleme gereğince genel olarak ikametgâhı Türkiye'de olan kişilerden öncelikle 5510 sayılı Kanuna

^(*) Kamu Yönetimi Uzmanı, Rekabet Kurumu, İdari Koordinatör

göre 4/1-a (eski SSK), 4/1-b (eski Bağ-Kur) ve 4/1-c (eski Emekli Sandığı) sigortalısı olan kişiler ile isteğe bağlı sigortalı olan kişiler genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır. Ayrıca bu şekilde sigortalı sayılmayanlardan;

1. Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar,

2. Vatansızlar ve sığınmacılar,

3. 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

4. 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre şeref aylığı alan kişiler,

5. 3292 sayılı Vatani Hizmet Tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

6. 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

7. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler,

8. Harp malûllüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar,

9. 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına¹ göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16. maddesine göre aylık alan kişiler,

10. 2913 sayılı Dünya Olimpiyat ve Avrupa Şampiyonluğu Kazanmış Sporculara ve Bunların Ailelerine Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,

11. Mütakabiliyet esası da dikkate alınmak şartıyla, oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişiler,

12. 4447 sayılı Kanun gereğince işsizlik ödeneği ve ilgili kanunları gereğince kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılan kişiler,

13. Bu Kanun veya bu Kanundan önce yürürlükte bulunan sosyal güvenlik kanunlarına göre gelir veya aylık alan kişiler,

14. Yukarıda sayılanların dışında kalan ve başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar,

Genel sağlık sigortalısı sayılmaktadırlar. Özellikle 14'ncü maddede sayılanlardan evli olanlar için, eşlerden hangisinin genel sağlık sigortalısı, hangisinin bakmakla yükümlü olunan kişi olacağına tespiti kendi tercihlerine bırakılmıştır.

¹442 sayılı Köy Kanununun 74. maddesinin ikinci fıkrası; "Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya her ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile yeteri kadar geçici köy korucusu görevlendirilmesi kararlaştırılabilir. Bu şekilde görevlendirilecek geçici köy korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. Bakanlar Kurulu bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir. Görevlendirmeyi gerektiren hallerin ortadan kalkması durumunda veya idarî zaruret hallerinde görevlendirmeye ilişkin aynı usûl uygulanmak suretiyle geçici köy korucusu olarak yapılan görevlendirmelere son verilebilir."

3- GENEL SAĞLIK SİGORTALISININ BAKMAKLA YÜKÜMLÜ OLDUĞU KİŞİLER

5510 sayılı Kanun uygulanması ve bu kapsamda genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi tanımına 5510 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinde yer verilmiştir. Bu düzenleme gereğince genel sağlık sigortalısının, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan;

a) Eşi,

b) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi hâlinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi hâlinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın çalışma gücünü en az %60 oranında yitirdiği kurum sağlık kurulu tarafından tespit edilen evli olmayan çocukları,

c) Her türlü kazanç ve irattan elde ettiği gelirin asgari ücretin net tutarından daha az olan ve diğer çocuklarından sağlık yardımı almayan ana ve babası,

Genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi olarak kabul edilmektedir. Ana ve babası boşanmış çocukların, genel sağlık sigortası kapsamındaki hakları, mahkeme kararı ile velayet hakkı verilmiş olan genel sağlık sigortalısı ana ya da baba üzerinden sağlanmaktadır. Velayet hakkı verilmeyen kişinin üzerinden de sağlık hizmeti ile yol gideri, gündelik ve refakatçi hakları sağlanabilmekte, bu durum, çocuğun sağlık hizmeti ve yol gideri, gündelik ve refakatçi haklarından yararlandırılacağı ana ya da baba tarafından SGK' na verilecek bir dilekçe ile belgelenmektedir.

Genel sağlık sigortalısının tescili aşamasında veya sonrasında bakmakla yükümlü olduğu kişilerin elektronik ortamda SGK tarafından tespit edilememesi hâlinde, genel sağlık sigortalısı tarafından bildirim yapılmaktadır. SGK, genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu; eşinin, 18 yaşını doldurmuş çocuklarının, ana ve babasının sağlık hizmetlerinden ve yol gideri, gündelik ve refakatçi haklarından yararlanma hakkının devam edip etmediğini öncelikle elektronik ortamda periyodik olarak kontrol etmekte, bunun mümkün olmaması hâlinde gerekli belgeleri kişilerden isteyerek kontrolü yapmaktadır.

4- SİGORTALI veya BAKMAKLA YÜKÜMLÜ KİŞİ OLMAYAN GENEL SAĞLIK SİGORTALILARININ PRİME ESAS KAZANÇLARI

Herhangi bir şekilde sigortalı olarak çalışmayan, isteğe bağlı sigortalı olmayan, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamında olmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan veya 5510 sayılı Kanuna göre emekli aylığı almayanlar haricinde genel sağlık sigortalısı sayılanlar için genel sağlık sigortasına esas prime esas kazançlarının tespitinde SGK tarafından belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilen aile içindeki gelirin kişi başına düşen aylık tutarı;

• Asgari ücretin üçte birinden asgari ücrete kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının üçte biri,

• Asgari ücretten asgari ücretin iki katına kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarı,

• Asgari ücretin iki katından fazla olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının iki katı,

Prime esas asgari kazanç tutarı olarak esas alınmaktadır. Bu esaslara göre genel sağlık sigortalısı sayılanlar için gelir testleri SGK tarafından sonuçlandırılıncaya kadar prime esas günlük kazanç alt

sınırının otuz günlük tutarı prime esas asgari kazanç tutarı olarak esas alınmaktadır. Ancak gelir testi sonucu, aile içindeki gelirleri asgari ücretin altında kalan genel sağlık sigortalılarının bu sürelerde gelir testi sonucuna göre ödemeleri gereken tutarların üzerinde yaptıkları ödemeler herhangi bir faiz uygulanmaksızın iade veya mahsup edilmektedir (5510 s.k. md.80).

Bu şekilde yalnızca genel sağlık sigortasına tâbi olanların genel sağlık sigortası primi, prime esas kazancın % 12'si olarak belirlenmiştir (5510 s.k. md.81). Gelir testine tabi tutulacak genel sağlık sigortalılarının 2012 yılı içinde ödemeleri gereken genel sağlık sigortası primleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Aile içindeki gelirin kişi başına düşen aylık tutarı	1 Ocak-30 Haziran 2012 Dönemi Asgari Ücret 886,50 TL		1 Temmuz-31 Aralık 2012 Dönemi Asgari Ücret 940,50 TL	
	Esas Alınacak Genel Sağlık Sigortası Primine Esas Kazanç	Ödenecek Genel Sağlık Sigortası Primi	Esas Alınacak Genel Sağlık Sigortası Primine Esas Kazanç	Ödenecek Genel Sağlık Sigortası Primi
Asgari ücretin üçte birinden(295,50 TL) asgari ücrete(886,50 TL) kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının üçte biri	295,50 TL	35,46 TL	313,50 TL	37,62 TL
Asgari ücretten(886,50 TL) asgari ücretin iki katına(1.773,00 TL) kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarı,	886,50 TL	106,38 TL	940,50 TL	112,86 TL
Asgari ücretin iki katından(1.773,00 TL) fazla olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının iki katı(1.773,00 TL),	1.773,00 TL	212,76 TL	1.881,00 TL	225,72 TL

5- GELİR TESPİTİ ve TESPİTTE ESAS ALINACAK AİLE BİREYLERİ

Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Gelir Tespiti, Tescil ve İzleme Sürecine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik² ile bu kapsamda yapılacak işlemler açıklanmıştır. Bu kapsamda gelir tespiti genel sağlık sigortalısı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsünde olmayanlar ile genel sağlık sigortalılığı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsü sona erenler için yapılacaktır.

Gelir tespitinde, aynı hane içinde yaşayan eş, evli olmayan çocuk, büyük ana ve büyük babadan oluşan aile esas alınacaktır. Aile bireylerinden birinin veya birkaçının genel sağlık sigortalısı ya da bakmakla yükümlü olunan kişi olması, diğer aile bireylerinin genel sağlık sigortalılığı için yapılacak gelir tespitinde esas alınmalarına engel teşkil etmemektedir. Yaşları ne olursa olsun aynı hanede yaşayan evli olmayan çocuklar gelir tespitinde aile içinde değerlendirilir. Öğrenim nedeniyle geçici olarak aynı hanede yaşamayan 25 yaşını doldurmamış evli olmayan çocuklar, öğrenimleri süresince aile içinde değerlendirilir. Aynı hanede birden fazla aile yaşaması durumunda her bir aile için ayrı gelir tespiti yapılır. Gelir testine tâbi tutulacak kişi ile aynı hanede yaşamayan ana ve baba için bakmakla yükümlü olursa dahi ayrı gelir tespiti yapılır. Kendisine kanunî temsilci atanan kişilerin aynı hanede birlikte yaşadıkları eş, evli olmayan çocuğu, ana ve babası gelir tespitinde esas alınır. Bu kapsamda eş, evli olmayan çocuk, ana ve baba dışında, aynı hanede birlikte yaşasalar dahi kanunî temsilcileri gelir tespitinde değerlendirilmemektedir.

6- GELİR TESPİTİNE ESAS VERİLER ve VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gelir tespitinde, aile bireylerinin harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak aile içinde kişi başına düşen gelirin aylık tutarı tespit edilecektir. Gelir tespit yönteminde, BSYHP³ üzerinden puanlama formülü esasına göre belirlenecek hane geliri ve kişi başına düşen gelir kullanılmaktadır. Puanlama formülünde kullanılacak haneye ilişkin veriler, BSYHP'den ve hane ziyaretinden elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Aile içinde kişi başına düşen gelirin aylık tutarının tespitinde, puanlama formülünün gelir, harcama ve servet verileri dikkate alınarak geliştirilen gelir tespit ölçütleri kullanılmaktadır. Puanlama formülünde ekonomik ve sosyal şartların değişmesi nedeniyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumunun(SGK) önerisi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu'nun kararı ile güncellemeler yapılabilmektedir. Gelir tespiti yöntemi olarak kullanılacak olan puanlama sisteminde ayrıca aşağıdaki unsurlar dikkate alınmaktadır:

1. Kişilere ait taşınır ve taşınmazlar ile bunlardan doğan haklar.
2. Bankaların muvafakati alınmak suretiyle SGK tarafından Bakanlığa sağlanacak olan aile bireylerinin bankalardaki tüm hesaplarına ilişkin bilgiler.
3. Sürekli olarak alınan nakdî sosyal yardımlar.

²28 Aralık 2011 Tarihli ve 28156 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır

³Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi(BSYHP): Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından geliştirilen, vatandaşların sosyal yardım için başvurularından hak sahipliğinin belirlenmesi ve ilgili yardım ya da desteğin teslimine kadar bütün süreçlerini içeren ve online olarak çalışan e-devlet uygulamasını ifade etmektedir.

Bakanlık veya SGK tarafından aile bireylerine ilişkin, aile içinde kişi başına düşen geliri etkileyecek diğer unsurların belirlenmesi hâlinde, bu unsurlara göre vakıf personeli tarafından yapılacak tespitler sonucu elde edilen bilgiler de kişilerin gelir tespitinde dikkate alınmaktadır. Gelir tespiti sonucu elde edilen ailenin ortalama aylık geliri, gelir tespitine esas alınan aile bireyi sayısına bölünerek aile içindeki kişi başına düşen gelir tespit edilmekte ve bu gelire göre genel sağlık sigortası prime esas kazancı tespit edilmektedir.

7- SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNCA RESEN GENEL SAĞLIK SİGORTALILIĞI TESCİLİ ve RESEN GELİR TESPİTİ

Genel sağlık sigortalısı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsünde olmayanlar ile genel sağlık sigortalılığı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsü sona eren kişiler, SGK tarafından re'sen tescil edilmektedir. Bu kişiler için, gelir testleri sonuçlandırılincaya kadar prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarı (dönemi brüt asgari ücret) prime esas asgarî kazanç tutarı olarak esas alınarak primleri tahakkuk ettirilmektedir. Ayrıca, gelir tespitini yaptırmak üzere bir ay içinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'na başvurması gerektiği SGK tarafından re'sen tescil edilen kişilere bildirilmektedir. Resen genel sağlık sigortası tescili yapılan kişilerin gelir testi işlemleri, SGK veya ilgili vakıf tarafından ailenin yazılı muvafakati alınarak vakıf tarafından sonuçlandırılmaktadır.

Kendisine gelir testi yapılmasını istemeyenler ile genel sağlık sigortası tescilinin yapıldığına dair tebligatın yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde gelir testi yapılması yönünde muvafakat vermeyenlerin gelirleri asgari ücretin iki katı olarak kabul edilerek genel sağlık sigortası prime esas kazançları tespit edilmekte ve buna göre prim tahakkukları yapılmaktadır. Bu tutar da 2012 yılı ilk altı aylık dönemi için 212,76 TL, ikinci altı aylık dönemi için ise 225,72 TL'dir. Gelir testine tâbi tutulacak kişilerden, aile içinde kişi başına düşen gelirin asgarî ücretin iki katından fazla olduğunu beyan edenler için gelir testi yapılmaksızın, beyan edilen gelir esas alınarak genel sağlık sigortası tescili yapılır.

8- YEŞİL KARTTAN GENEL SAĞLIK SİGORTASINA GEÇİŞ

Genel sağlık sigortası geçiş hükümlerini içeren 5510 sayılı Kanunun 12'nci maddesi uyarınca yeşil kart almak için müracaat etmekle birlikte, mevzuatına göre tespit edilen aile içindeki kişi başına düşen gelir payının aylık tutarı;

a) Asgari ücretin üçte birinden asgari ücrete kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının üçte biri,

b) Asgari ücretten asgari ücretin iki katına kadar olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarı;

c) Asgari ücretin iki katından fazla olduğu tespit edilen kişiler için prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının iki katı prime esas asgari kazanç tutarı

olarak esas alınmaktadır. Yeşil kartlılar 2012 yılında vize süreleri doluncaya kadar sağlık yardımlarından yararlanabileceklerdir. Bu kişiler vizelerinin dolduğu tarihten sonraki bir ay içinde ise ikamet ettikleri yer Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvurarak gelir testi yaptıracaklardır. Vizesi dolduğu tarihten itibaren süresinde başvurmayanların ise SGK tarafından resen gelir tespitleri yapıla-

rak genel sağlık sigortası prime esas kazançları asgari ücretin iki katı olarak belirlenecek ve bu tutarın yüzde 12'si oranında (212,76 TL) genel sağlık sigortası primi tahakkuk ettirilecektir.

9- SONUÇ

Zorunlu genel sağlık sigortası uygulamasına geçiş ile birlikte ülkemizde yeni bir dönem başlamıştır. Genel sağlık sigortalısı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsünde olmayanlar ile genel sağlık sigortalılığı ya da genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi statüsü sona eren kişiler, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından resen tescil edilecekler ve bu kişiler bir ay içinde gelir tespitlerini yaptırmazlarsa 212,76 TL tutarında prim ödemek zorunda kalacaklardır.

Özellikle bakmakla yükümlü olunan kişi kapsamından çıkan orta öğrenimde ise 18, yüksek öğrenimde ise 25 yaşını tamamlayana erkek çocuklar açısından bu durum çok büyük önem arz etmektedir. Gelir tespitini kendileri yaptırmaları halinde 35,46 TL-106,38 TL arasında prim ödeyebilecek olmakla birlikte Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından resen tescillerinin yapılması halinde 212,76 TL aylık prim ödemek zorunda kalacaklardır.